

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

การทำวิจัยมีขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินการที่สำคัญ ๔ ขั้นตอนคือ การกำหนดประชากรของการวิจัย การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนที่จะกล่าวถึงในบทนี้ดังต่อไปนี้

การกำหนดประชากรของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ต้องการจะศึกษาถึงปัจจัยที่ทำให้หัวหน้าภาควิชาในวิทยาลัยครูเชียงใหม่ วิทยาลัยครูเชียงรายและวิทยาลัยครูลำปาง มีความไม่พึงพอใจในการดำรงตำแหน่งหัวหน้าภาควิชา ดังนั้นประชากรที่จะศึกษาครั้งนี้ก็คือ หัวหน้าภาควิชาในวิทยาลัยครูทั้งสามแห่งดังกล่าวแล้วทุกคน รวมทั้งหมดจำนวน ๔๔ คน แยกเป็นวิทยาลัยครูต่าง ๆ ดังนี้

ตาราง ๓ แสดงจำนวนหัวหน้าภาควิชาที่เป็นประชากรในการทำวิจัย

คณะวิชา	จำนวนภาควิชา		
	วิทยาลัยครู เชียงใหม่	วิทยาลัยครู เชียงราย	วิทยาลัยครู ลำปาง
๑. คณะวิชาครุศาสตร์	๗	๖	๖
๒. คณะวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	๘	๙	๘
๓. คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	๑๑	๑๐	๑๑
๔. คณะวิชาวิทยาการจัดการ	-	๕	๓
รวม	๒๖	๓๐	๒๘

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้กำหนดวิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ประชากรทั้งหมด การสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (formal interview) โดยมีกำหนดคำถามที่จะใช้สัมภาษณ์ประชากรทุกคนไว้ล่วงหน้า เพื่อให้มีความแน่ใจได้ว่าข้อมูลที่ได้มาและมีความแตกต่างกันนั้น ไม่ใช่เป็นเพราะการตั้งคำถามที่แตกต่างกัน^๑ ดังนั้นจึงมีการสร้างแบบสัมภาษณ์ล่วงหน้า ลักษณะของแบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น ๓ ส่วนคือ

ส่วนที่หนึ่ง เป็นคำถามเพื่อรวบรวมคุณสมบัติของหัวหน้าภาควิชา เกี่ยวกับการดำรงตำแหน่ง หัวหน้าภาควิชา ดำรงตำแหน่งครั้งที่หนึ่ง หรือ ครั้งที่สอง เข้าสู่ตำแหน่งโดยการสมัครรับเลือกตั้ง โดยได้รับการเสนอชื่อหรือโดยวิธีอื่น

ส่วนที่สอง เป็นคำถามเกี่ยวกับความเห็นของหัวหน้าภาควิชาที่มีต่อปัจจัย ซึ่งคาดว่าจะส่งผลให้เกิดความไม่พึงพอใจในการดำรงตำแหน่งหัวหน้าภาควิชา ลักษณะคำถามอยู่ในขอบเขตของปัจจัย ๑๐ ปัจจัยดังต่อไปนี้

๑. ความสำเร็จในการทำงาน หมายถึง หัวหน้าภาควิชาบริหารงานภาควิชา ดำเนินงานตามโครงการที่ได้รับอนุมัติ บริหารงานวิชาการ และสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ของภาควิชา ประสบผลสำเร็จ เป็นที่น่าพอใจหรือไม่

๒. การได้รับการยอมรับนับถือ หมายถึง หัวหน้าภาควิชาได้รับการยอมรับนับถือจากผู้บริหาร อาจารย์ในภาควิชา โดยยอมรับฟังข้อคิดเห็น ให้ความร่วมมือในการทำงาน ยอมรับในความรู้ความสามารถของหัวหน้าภาควิชา เป็นที่น่าพอใจหรือไม่

๓. ลักษณะงาน หมายถึง หัวหน้าภาควิชา มีความเข้าใจลักษณะงานในหน้าที่ของหัวหน้าภาควิชา งานในหน้าที่หัวหน้าภาควิชา มีลักษณะท้าทายความสามารถ มีโอกาสใช้ความคิดริเริ่มในการ

^๑ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, "เทคนิคและปัญหาการสัมภาษณ์ในงานวิจัยภาคสนามทางมานุษยวิทยา" ใน รวบรวมบทความที่เกี่ยวกับการวิจัยทางการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญผล, ๒๕๒๘), หน้า ๘๔ - ๘๕.

ทำงาน งานสอดคล้องกับความรู้ความสามารถหรือประสบการณ์เดิม งานสามารถสร้าง เสริมความรู้
ความสามารถหรือประสบการณ์เป็นที่น่าพอใจหรือไม่

๔. ความรับผิดชอบต่องาน หมายถึง หัวหน้าภาควิชามีภาระรับผิดชอบเพิ่มขึ้น มีอิสระ
ในการทำงานและแก้ไขปัญหาของภาควิชา รับผิดชอบงานที่ต้องทำให้ถูกต้องตามระเบียบปฏิบัติของ
ราชการ เช่น การเงิน การพัสดุ สารบรรณ ฯลฯ มีส่วนร่วมในการทำงานของภาควิชาเป็นที่น่า
พอใจหรือไม่

๕. ความก้าวหน้าในการทำงาน หมายถึง หัวหน้าภาควิชามีโอกาสได้พัฒนาตนเอง เข้า
รับการอบรม เข้าร่วมการสัมมนา เข้าร่วมประชุม หรือการไปศึกษาดูงาน มีโอกาสเขียนตำรา
เพื่อเป็นผลงานทางวิชาการ การพัฒนาภาควิชาให้สามารถ เปิดวิชา เอกหรือหลักสูตรวิชาชีพ เพิ่มขึ้น
พัฒนา เครื่องมือที่เป็นสื่อการเรียนทำให้ภาควิชามีความก้าวหน้า เป็นที่น่าพอใจหรือไม่

๖. นโยบายและการบริหารงาน หมายถึง การกำหนดนโยบายของวิทยาลัยในปัจจุบัน
การบริหารงานภายในแต่ละวิทยาลัยครุอย่างมีประสิทธิภาพส่งผลต่อการบริหารงานภาควิชา หัวหน้า
ภาควิชามีส่วนในการวางแผนหรือ เสนอความคิดเห็นในการทำแผนของวิทยาลัย เป็นที่น่าพอใจหรือไม่

๗. วิธีการปกครองบังคับบัญชา หมายถึง การปกครองบังคับบัญชาของผู้บริหารที่สูงกว่า
หัวหน้าภาควิชา มีลักษณะให้ความสำคัญแก่หัวหน้าภาควิชา ให้ความสำคัญ เป็นธรรม เสมอกันในการใช้ระ-
เบียบราชการบังคับ การจัดสรรทรัพยากร ผู้บริหารเป็นที่ปรึกษาแก่หัวหน้าภาควิชาโดยช่วยแก้ไข
ปัญหาของภาควิชาเมื่อจำเป็น เป็นสิ่งที่น่าพอใจหรือไม่

๘. เงินเดือนและผลประโยชน์ หมายถึง หัวหน้าภาควิชาได้รับเงินเดือนเหมาะสมกับ
งานรับผิดชอบ ได้รับการพิจารณาความดีความชอบสองชั้น รวมทั้งมีรายจ่ายเพิ่มขึ้น ขณะที่ดำรง
ตำแหน่งหัวหน้าภาควิชา เป็นที่น่าพอใจหรือไม่

๙. ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา หมายถึง ความสัมพันธ์ของหัวหน้า
ภาควิชาที่มีต่ออาจารย์ในภาควิชา หัวหน้าภาควิชาอื่น ๆ ที่ทำงานเกี่ยวข้องกัน และต่อผู้บังคับบัญชา
คือ หัวหน้าคณะวิชา รองอธิการและอธิการ ตลอดจนความสัมพันธ์ของผู้บังคับบัญชากับกันที่จะส่งผล
ต่อการบริหารงานภาควิชา เป็นที่น่าพอใจหรือไม่

๑๐. สภาพการทำงาน หมายถึง สำนักงานภาควิชา มีลักษณะกว้างขวาง เยียบสงบ
อากาศถ่ายเทได้ดี สะอาด ภายในสำนักงานมีอุปกรณ์สำนักงาน เพียงพอสำหรับอาจารย์ในภาควิชา

มีระเบียบการ คู่มือปฏิบัติงาน หลักสูตร สำหรับหยิบใช้ได้สะดวก สามารถติดต่อกับหน่วยงานภายในได้สะดวก การเดินทางไปกลับจากที่พักและสำนักงานสะดวก เป็นที่น่าพอใจหรือไม่

วิธีการสร้างคำถามในส่วนที่สองนี้ เริ่มต้นจากการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่จะทำให้ผู้ทำงานมีความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจในการทำงาน ศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ที่ได้มีผู้ทำไว้แล้ว ศึกษาบทบาทของหัวหน้าภาควิชาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องทุกด้าน เพื่อกำหนดกรอบสำหรับการสร้างคำถามในแต่ละปัจจัยไว้กว้าง ๆ หลังจากนั้นได้ขอความกรุณาจากผู้ที่มีความเข้าใจดีในลักษณะ-บทบาทของหัวหน้าภาควิชาซึ่งถือว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนี้ช่วยตรวจสอบว่า คำถามที่ตั้งไว้นี้อยู่ในขอบเขตของแต่ละปัจจัยทั้ง ๑๐ ปัจจัยหรือไม่ แนวคำถามที่ถือว่าใช้ได้ต้องได้รับการเห็นด้วยจากผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้ตั้งแต่ ๗ คนขึ้นไป หลังจากนั้นจึงปรับปรุงแก้ไขข้อความตามที่ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติม นำข้อความเหล่านี้ไปทดลองถามอาจารย์ที่เคยดำรงตำแหน่งหัวหน้าภาควิชามาแล้ว จำนวน ๗ คน เพื่อทดสอบว่าภาษาที่ใช้ในแต่ละข้อสามารถสร้างความเข้าใจให้ผู้ถูกสัมภาษณ์หรือไม่ และสามารถตอบคำถามได้ตรงตามจุดประสงค์ของแต่ละข้อหรือไม่ ในขั้นสุดท้ายได้มีการปรับปรุงข้อความอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้รัดกุมยิ่งขึ้นและใช้ในการสัมภาษณ์ประชากรที่จะศึกษาต่อไป

รายละเอียดของข้อความอยู่ในภาคผนวก

ส่วนที่สาม เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อขอทราบความเห็นของหัวหน้าภาควิชาว่า ตลอดระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งหัวหน้าภาควิชา มีปัญหาอะไรบ้างที่ทำให้ท้อใจในการทำงาน ทำให้ไม่พอใจอย่างมาก หรือกระทบอย่างแรงจนกระทั่งคิดลาออกจากหัวหน้าภาควิชา ไม่อยากทำหน้าที่นี้อีกต่อไป มี ๑ คำถาม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์หัวหน้าภาควิชาในวิทยาลัยครูเชียงใหม่ วิทยาลัยครูเชียงรายและวิทยาลัยครูลำปางด้วยตัวเองทั้งหมด มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑. การนัดหมาย ผู้วิจัยได้ขออนัดหมายหัวหน้าภาควิชาที่จะขอสัมภาษณ์แต่ละวิทยาลัยไว้ล่วงหน้า ๑ สัปดาห์ โดยนัดวัน เวลา และสถานที่พร้อมทั้งจุดมุ่งหมายในการขอสัมภาษณ์ และทำตารางนัดหมายไว้ชัดเจน

๒. การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะถามโดยใช้คำถามที่เตรียมไว้ถามทีละข้อตามลำดับ แต่ถ้ามีคำตอบพาดพิงไปถึงคำถามใดก็จะยกขึ้นมาถามก่อนได้ทันที การสัมภาษณ์จะใช้เวลาประมาณคนละ ๔๕ นาที ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ ๔๐ วัน หัวหน้าภาควิชาที่เดินทางไปราชการจะติดตามหรือรอเก็บข้อมูลให้ครบ

๓. การบันทึกข้อมูล ผู้วิจัยบันทึกในแบบสัมภาษณ์และบันทึกด้วย เครื่องบันทึกเสียง ที่เตรียมไว้เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งหมด แล้วจึงนำมาถอดเป็นภาษาเขียนในภายหลัง

การวิเคราะห์ข้อมูล

๑. แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์มาแยกเป็นกลุ่ม ๒ ครั้ง คือ

๑.๑ ครั้งแรกแยกตามลักษณะหัวหน้าภาควิชาที่ดำรงตำแหน่ง ครั้งที่ ๑ และหัวหน้าภาควิชาที่ดำรงตำแหน่ง ครั้งที่สอง จัดบันทึกความถี่ของคำตอบในส่วนที่หนึ่งและส่วนที่สองของแบบสัมภาษณ์

๑.๒ ครั้งที่สองแยกตามลักษณะหัวหน้าภาควิชาที่เข้าสู่ตำแหน่งโดยการ ได้รับการเลือกตั้ง โดยได้รับการเสนอชื่อ และโดยวิธีอื่น จัดบันทึกความถี่ของคำตอบในส่วนที่หนึ่งและส่วนที่สองของแบบสัมภาษณ์

๒. แถบบันทึกเสียง ผู้วิจัยถอดแถบบันทึกเสียง ความเห็นของหัวหน้าภาควิชาที่แสดงออกประกอบความคิดเห็นในรายละเอียดแต่ละข้อในส่วนที่สอง และความเห็นของหัวหน้าภาควิชาต่อคำถามในส่วนที่สาม รวบรวมเป็นหมวดหมู่เหมือนข้อ ๑

๓. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คือการหาร้อยละจากสูตร

$$\text{จำนวนหัวหน้าภาควิชาที่ไม่พึงพอใจ} = \frac{\text{จำนวนผู้ไม่พอใจข้อนี้} \times ๑๐๐}{\text{หัวหน้าภาควิชาในกลุ่มนี้ทั้งหมด}}$$

๔. ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาจำนวนหัวหน้าภาควิชาที่มีความไม่พึงพอใจต่อความสำเร็จในการทำงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ลักษณะงาน ความรับผิดชอบต่องาน ความก้าวหน้าในการทำงาน นโยบายและการบริหาร วิธีการปกครองบังคับบัญชา เงินเดือนและผลประโยชน์ ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน และสภาพการทำงาน ไว้ดังนี้

- ๑ - ๒๐% ถือว่ามีจำนวนหัวหน้าภาควิชาที่มีความไม่พึงพอใจ น้อยที่สุด
- ๒๑ - ๔๐% ถือว่ามีจำนวนหัวหน้าภาควิชาที่มีความไม่พึงพอใจ น้อย
- ๔๑ - ๖๐% ถือว่ามีจำนวนหัวหน้าภาควิชาที่มีความไม่พึงพอใจ ปานกลาง
- ๖๑ - ๘๐% ถือว่ามีจำนวนหัวหน้าภาควิชาที่มีความไม่พึงพอใจ มาก
- ๘๑ - ๑๐๐% ถือว่ามีจำนวนหัวหน้าภาควิชาที่มีความไม่พึงพอใจ มากที่สุด